

- ̄. 5167 - 133/1837-38 - 1937. xii. 20. - kételes - szbs. kiínt.
5242 - 208/ " " - 1938. iii. 3. - történeli - egyh. kiínt.
5338 - 304/ " " - " vi. 2. - vegyes - szbs. kiínt.

Budapest, Pest m. 1916. iv. 5. ref.

Avatási átirat: 1247 / 1937-38. jly.

rep: 1938. vi. 11.

S Z Ü K S E G E S - E A F E L E K B E L S Ö
C O N S E N S U S A A H A Z A S S A G H O Z ?

/: A magyarországi Református Egyház és a Magyar
Allam törvényei szempontjából.:/

Irta:

G a a l J á n o s .

1938.

Előszóban. Nem hitvány
de felelősséges tanácsokra vall.
Debrecen 1938. évi 70

[Handwritten signature]

ARANYI VONDAVÁLLALAT, DEBRECEN

Források:

Dr.Teghze Gyula: Társadalom,-állam és jogbölcselet.

Dr.Marton Géza: Római magánjog.

Hoffmann: Institutiók.

Dr.Farkas Lajos: Római jog.

A Britt és külföldi bibliatársulat kiadásában 1930-ban megjelent "Uj Testamentum".

A magyarországi Református Egyház törvényei/: 1933: A

Kálvin János: Institutio 1536./:Dr.Viktor János fordítása:/.

Dr.Pruzsinszky Pál: Kálvin János élete.

Protestáns Szemle 1894.évi számaiban Várnai Sándor,

Dr.Szlávik M.,Pokoly József megjelent cikkei.

Dr.Kolozsváry Bálint: Magyar magánjog.

Suhajda: Magyar magánjog.

Zlinszky Imre: Magyar magánjog.

Polgári Törvénykönyv tervezete.

Dr.Kampis János:Allami anyakönyvvezetés összes szabályainak rendszeres gyűjteménye.

B e v e z e t é s.

"Házasság egy férfinak és egy nőnek a jog által elismert és szabályozott, nemi, erkölcsi és jogi tartalommal bíró életközössége", amint Zlinszky "Magyar Magánjog" c. könyvében mondja.

Ezzel az egész életre szóló közösséggel kívánok foglalkozni jelen értekezésemben. Nem akarom a házasságra vonatkozó tételes intézkedések történetét adni, sőt még csak nem is annyira az állami törvények rendelkezéseit, hanem inkább az ezek mögött rejlő és a házasság tulajdonképeni alapját képező "belső megegyezés" szükségét próbálom feltárni. Ezért a református egyház véleményét és az állami intézkedéseket is abból a nézőpontból vizsgálom, vajjon megkívánják-e a házassághoz ezen életközösségre lépő felek belső megegyezését?

Amíg az ember eljutott a házasságig.

Az embernek a földön való megjelenésével egyidejűleg felléptek szükségletei, melyek feltétlen kielégítésre vártak. Így szükségletei között szerepeltek a társulási és fajfenntartási vágyak, melyeknek egyszerre való kielégítését eredményezte a család gondolatának képzete. Természetesen nem vehetjük a mai család fogalma alá az őseMBER társulásának a fajfenntartási szükséglet kielégítését célzó kezdetleges megjelenési módját. Bizonyos fejlődési menetet mutat ez az intézmény, mely a hajdan korban a promiscuitás jellegét feltűntető hordaként jelentkezett. A haladás irányát jelzi a poliandrikus és a polygynikus család, míg végre eljutott a tisztultabb morális érzékeknek megfelelő monogám család intézményéhez; amely már a rómaiaknál a legtökéletesebb alakban jelentkezett. A római család alapját a házasság képezte, melyet fontossága miatt komolyan és érdemileg méltattak. Ezt a házasságot az utolsó remek

jogász már így fogalmazza: "Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio".

A rómaiak a házasságban minden egyéb emberi viszonyt meghaladó horderejű jogügyletet láttak. Erre mutat a házasságot megelőző eljegyzés, mely kölcsönös ajánlat a jövőben megkötendő házasságra, /: sponsalia sunt mentio et repromissio nuptiarum futurarum :/, bár ez még nem kötelező, quia inhonestum visum est vinculo poenae matrimonia opstringi, sive futura, sive iam contracta. Olyan jogügylet volt a házasság a rómaiak felfogása szerint, mely egyben az ember társadalmi létének is alapja, -prima societas in ipso coniugio est-, amint Cicero mondja.

Abbaól a körülményből folyólag, hogy a házasságot jogügyletnek tartották, megkivánták az ügyleti formák szigorú betartását. Ily lényeges kellékként szerepelt az egybehangzó akarat is. Ez a consensus az alap, melyen az egész házasság épült.

Most is közel kétezer évvel később, mind az egyháznak, mind az állami törvényeknek az a célja,

hogy a rómaiaknak a házasságra vonatkozó nézetét megvalósítsák, azzal a különbséggel, hogy nemcsak külső, hanem a belső "consensus facit nuptias".

Az "Uj Testamentum" tanítása és ez alapon a keresztyén egyházak általános nézete a házasságról.

Az egyháznak a házasság belső tartalmára vonatkozó nézetét azért tartom szükségesnek az állami intézkedéseket megelőzve tárgyalni, mivel, -amint tudjuk a házasság történelmi fejlődése során először az egyház, majd csak ezt követőleg vette az állam ezen intézmény szabályozását kezébe.

Felvetődik itt a kérdés, hogy vajjon tényleg megkívánja-e az Egyház a belső egyetértést, mint alkotó pillért a házasság megkötésénél?

Az Egyház a belső consensus fontosságát kiemeli. Ezen általános megállapításomat mind Jézus tanításaival, mind a házasság kérdésére vonatkozó egyházi teteles intézkedésekkel és azok szellemével kívánom alátámasztani.

Jézus az egynejuséget hangsulyozza a házasság-
nál. Sem a polygynikus, még kevésbé a poliandrikus
jellegű emberi társulás nem felelne meg rendelteté-
sének, mert nélkülözné és ab ovo lehetetlenné tenné
a házasságot kötő felek lelki egyesülését. Pál apos-
tol Timótheushoz írott I. levele 3. rész 2. versében
olvashatjuk, hogy a püspök egynejú legyen, de ez nem-
csak a püspökre nézve áll, hanem minden keresztyén
emberhez szóló intelem. [A további kérdés azután az,
hogy milyen legyen ez a mongam házasság?

Amint a bibliai szentirati helyekről tudjuk,
Jézus a házasság belső tartalmával foglalkozott. Így
Máté evangéliumának V. rész 30, 31, 32 verseiben a pa-
ráználkodást veti meg és arra inti az embert, hogy ne
kövessen el oly cselekedetet, mely őt a kárhozatba
viszi. Vajjon, mikor Jézus a paráználkodást tiltja,
nem juttatja-e közvetve kifejezésre ezzel azt, hogy a
házasság nemcsak külső állati társulás, hanem egy fér-
finak egy nővel való belső, erkölcsi alapon álló, is-
teni rendeltetésen nyugvó életközössége?! Ez a közös-
ség oly foku, hogy Márk evangéliumának X. része, VIII.

verse azt írja: "és lesz a kettő egy testté". Ime nem csak hogy belső consensus, megegyezés, hanem teljes testi, de amellet lelki egyesülés is a házasság Jézus szerint.

Pál apostol a házasságra vonatkozó véleményét a Korintusbeliekhez írott I. levelének 7. részében fejti ki. E helyen többször nyomatékosan ismétli, hogy az, amit itt ír, nem az ő véleménye és nem ő mondja, "hanem az Ur". Pál apostol az önmegtartóztatást dicsó-
iti saját élete módjára, de ha valaki erre nem képes, úgy lépjen házasságra, mely állandó jellegű közösség legyen, amint ezen levele 7. részének 10. és 11. versében található: "A nő a férjétől el ne váljék; ha mégis elválk, maradjon házasságon kívül, vagy béküljön ki férjével - és férje ne bocsássa el feleségét".
Tehát a belső kapcsolat el nem választható, ha az fenn áll, még oly esetben sem, ha a házasságban élő felek valamelyike pogány lenne, mert jelen levél 7. részének 12 - 17. versében található, hogy nem szabad megszakítani a házassági életközösséget azon az alapon, hogy valamelyik fél pogány.

Ezek után általános konkluzióként megállapíthatjuk, hogy Jézus csak azért foglalkozott kizárólag a házasság belső tartalmával, mert szerinte a házasság belső, teljes lelki egyesülés, amelynek igazi fundamentuma a lelki consensus. Ezért tartja a házasságot állandó jellegű, de nem megszüntethetetlen közösségnek. Utalnom kell itt Jézus azon nézetére, melyet az apostolok révén több helyen kifejezésre juttatott, t. i. hogy ne paráználkodjék az ember. Nyilván a paráználkodás inkompatibilis azzal a tiszta erkölcsi alapon álló emberi társulással, amit Jézus házasságnak nevez. Így megérthető azon szentirati hely, mely szerint, ha a nő házasságtörést követ el, a férje elbocsátó levelet adhat neki, mert, ha megszűnik az isteni tartalom és elvész az erkölcsi alap, az tovább nem házasság, így nem is tartható fenn. De csak ezt az egy módot ismeri el, - a házastársak életében, - mint házasság megszüntető okot.

Ha a keresztyén egyházaknak a házasságra vonatkozó intézkedéseit vizsgáljuk, ^{ad látjme, hogy} lényegileg valamennyi a Szentírás alapján állva, Jézus tanításainak szelle-

mében fogja fel a házasság intézményét. Mig Jézus csak a házasság belső tartalmával foglalkozik, addig az egyházak, így a magyarországi Református Egyház is intézkedik a külső megkötés mikéntjére vonatkozólag. A keresztyén egyházaknak hitelvei, -amint említettem-, a Biblián épülnek fel, így természetes a házasság kérdésével kapcsolatban is az "Uj Testamentum" felfogását véve magukévá, azt, mint a családi élet oszlopát fogják fel és a jézusi elveket annak belső tartalmára vonatkozólag érvényesítik.

Még mielőtt a Református Egyház felfogását ismertetném, a házasság intézményével kapcsolatban, előre kell bocsátanom, hogy a consensus facit nuptias elve minden egháznál a maga belső és külső értelmében elfogadott elvi alap, tehát e téren közöttük lényeges különbséget nem találunk. Különbség abban a vonatkozásban mutatkozik az egyházak intézkedései között, hogy az egyik egyház Jézus tanításaiból a házasság felbonthatatlan jellegét ^{románok} mondotta ki, míg a másik egyház a belső erkölcsi tartalom jelenlétéhez kötötte a házasság fennállását és véleménye szerint

ennek elenyészttével megszűnven az isteni tartalmu közösség lenni, pusztán állati együttéléssé fajult, tehát az nem házasság tovább és a felek akaratából megszüntethető.

A házasság a keresztyénség első idejében a felek leki egységén nyugodott, majd eddig ismeretlen időben kialakult ezen belső egységnek szavakba formált, egyházi hatóság előtt való ünnepélyesebb formák közötti megkötése, melyet egyházi házasságkötésnek nevezünk. Az emberek, mint minden fontos életfordulatnál, így a házasságnál is szívesen folyamodnak Istenhez. Ez volt az indító oka az egyházi házasságkötésnek. Ezen egyházi házasság megkötésének külső formái hosszú időn át nem nyertek hivatalos szabályozást, majd a római jogi elv nyert érvényesülést, amelyben a felek egybehangzó nyilatkozatát kívánta meg az egyház. Így volt ez még a tridenti zsinat idejében is, miután tudjuk, hogy e zsinat "tametsi" végzése, mely első ízben rendezte a házasság külső megkötésének mikéntjét, a felek egybehangzó nyilatkozatát kívánta meg a pap passiv tevékenysége mellett.

A magyarországi Református Egyház véleménye
a belső consensus szükségéről.

A XVI.sz.elején meginduló reformáció nagy elméje, Kálvin János "Institutio Religionis Christianae" c.munkájában a házassággal annak sákramentum jellege szempontjából foglalkozott. Szerinte hamis sákramentum ez, tudniillik a római katolikus egyház sákramentumai közül többet nem ismert el a szó teljes értelmében vett sákramentumnak.

Kálvin a házasság isteni eredetét Máté evangéliuma XIX.részének 4,6.verse alapján fogadja el. A házasság belső tartalmára vonatkozó ázertet nem írta le nagy művében, hanem saját családi életével adott keresztyény emberhez méltó, tiszta és erkölcsi alapon álló házasságra példát. Amint Pruzsinszky Pál "Kálvin élete" c.munkájából tudjuk, a nagy reformátor házasi életének minden legsúlyosabb megpróbáltatását keresztyényalázattal, a Mindenható akaratában való megnyugvással viselte. A csapások sorozata éri családi életét.

Előbb gyermekeit, kik alig pillantották meg Isten földi világát, vesztí el, majd felesége, Idelette, évek hosszú során betegeskedik, míg végül is szenvedéstől gyötört teste Krisztusával való egyesülés tudatában visszaadta lelkét Urának. Vajjon lehetett volna-e ezen megrendítő családi tragédiák láncolatát úgy elviselni, amint azt Kálvin tette, ha házasságuk talpköve nem a belső lelki consensus lett volna? Kálvin a maga házaseletével napnál világosabban megmutatta és kifejezőbben kinyilatkoztatta, hogy a házasság igenis csak a maga teljes erkölcsi tartalmával állhat fenn, és csak ily isteni tartalommal bíró életközösséget lehet házasságnak tekinteni.

A magyarországi Református Egyház, mint "Jézus Krisztus közönséges anyaszentegyházának egyik része" szintén szabályozása körébe vonta a házasság ügyét, egyházi és valláserkölcsi vonatkozásban.

Pokoly József a "Protestáns Szemle" 1894. évben megjelent cikksorozatában írja, hogy saját koráig vitás, vajjon a Magyar Állam területén élő protestánsoknak volt-e önálló, saját házassági joguk és bi-

ráskodásuk?Ezzel szemben ő kimutatja,hogy Erdélyben, helyesebben a Királyhágón tuli részen,jóformán csak 1786-tól 1791-ig szünetelt a házasság-jog és birás-kodás.Sőt,ami a magyarországi házassági jogot illeti.-Nagyvárad biboros püspökének 1893 nov.hó 15.-én köz-zétett memorandumára válaszolva-,annak meglétét a "Protestáns Szemlé"-nek már említett számában közölt cikkeiben bebizonyítja.

A protestáns házassági jog a XVI.sz.közepén, már az egyház szervezkedésével egyidejűleg kialakulóban van.Még a superintendentiák felállítása előtt, egyes összejöveteleken kísérletet tettek a házasság megkötésének egységes rendezésére.E korban még jófor-mán annyi és olyan a házassági jog,ahány külön egyhá-zi hatóság van.A reformátusoknál a keleti részek pap-jai által tartott 1567.évi debreceni zsinaton hozott cikkek foglalkoznak a házassággal és az azt megelőző eljegyzéssel.Ezen ugynevezett Méliusz-féle "polgári házasság" intézményével nem tudtak hosszú időn át meg-barátkozni,ugy annyira,hogy századokon keresztül csak

a régi szokásjogi elvek alapján egymástól eltérő módon kötötték a házasságot.

A bécsi béke a protestantizmust bevette a közjog sáncaiba, biztosítván számukra a "liberum religionis exercitium"-ot. Így szabadulva a római katolikus püspöki iuris-dictio alól, kifejlődhetett házasságjogunk. A magyarországi Református Egyház házassági joga magán viseli a felekezeti jelleget. Ez nem jelenti azt, hogy a református egyháznak ne lenne célja a római jogi elv megvalósítása, épügy, mint a katolikus egyháznak, eltérés abban van, hogy míg a katolikus egyház felbonthatatlan sákramentumnak nyilvánítja, a református egyház annak isteni eredete mellett hangoztatja világi jellegét, helytadván a felbontásra is.

Dacára annak, hogy a Református Egyház a házasságot világi ügynek ismerte el, a reformátorok és apostolok tanításaihoz hiven kiemeli annak erkölcsi jellegét. Így az egyház legfőbb feladata a már polgárilag megkötött házasságnak Isten színe előtt esküvel való megerősítése és megáldása, valamint vitás

esetekben a lelkiismereti kérdések megnyugtatója.
A mai állapotok ezen felfogásnak felelnek meg. Vizsgáljuk meg tehát a magyarországi Református Egyház 1928. évében összeült zsinatán hozott és legfelsőbb megerősítést nyert törvényeinek szűrőjén keresztül, vajjon ezen intézkedések céljaként szerepel-e a házasság belső consensusának megteremtése az életközösségre lépő felek között? Igenis az a célja az egyháznak, hogy közreműködése által a házasuló felek közé, akik már polgári kötelességeiknek eleget tévén, frigyüknek Isten színe előtt való megerősítése és megáldása végett egyházi házasságot kívánnak kötni, vigye be az isteni tartalmat.

Most nézzük egyenként, mik képezik azokat az intézkedéseket, melyek által az egyház célját megvalósítani óhajtja?

Legújabb egyházi törvényünk második törvénycikkének 19.§-ában azt találjuk, hogy a házasságra lépőket, azok kívánságára az egyházközség lelkipásztora előzetes tanításban köteles részesíteni. Nyilván nem

merük ki ezen tanítás a házasság alaki formáságainak ismertetésében, hanem emellett a házasuló felek között megterebendő leki összhang is egyik lényeges célját képezi. Ime itt van a magyarországi Református Egyház egy intézkedése, mely közvetve a belső consensusnak, mint házassági alapnak kiépítését kívánja szorgálni.

Az 1928 május 8.-án összeült zsinaton hozott és 1933 október 31. napján az 1791. évi 26. tc. 4. §-a értelmében Öfelségét megillető jognak az 1920. évi I. tc. értelmében Kormányzó Ur Öföméltóságára ruházása alapján legfelsőbb jóvähagyásban részesült törvények a házasulók esketéséről is intézkednek. A házasság egyházi megáldása és esküvel Isten szine előtt való megerősítése, országos törvényeink értelmében csak a polgári házasság megkötése után eszközölhető. Egyházunk gyakorlata szerint a házasság megkötése előtt külön kihirdetés ^{házasulótól} (~~ex catedra~~) történik, melynek célja az, hogy ha valakinek oly dologról van tudomása, mely miatt a tervbevett ^{hessé.} létre nem jöhet, jelentkezhessék.

Ezen intézkedés is részben azt szolgálja, hogy oly egyének, akik között nem jöhet létre erkölcsi tartal- 2
mu házasság, Isten előtt megerősített frigyre ne léphessenek egymással. A kihirdetés harmadszori megismétlése után a felek házasságukat, amennyiben az országos törvényekben rendelkeznek eleget tettek, egyházi-
lag esküvel erősítik meg.

Az ember gyarló, gyenge teremtmény, ki alkotója, Ura nélkül, semmi komolyat létrehozni nem tud. Így legfontosabb életfordulatainál szívesen folyamodik Istenéhez segítség végett. Így van ez a házasságnál is. Az ember Isten áldását kéri megkezdendő életközösségére. Előbb azonban erős esküvel tesz bizonyosságot hitéről és házastársával szemben fennálló belső ér-
seiről, mikor annak ápolását, gondozását, támogatását és védelmét fogadja holtáig.

Ez az eskü a lélek hangját tükrözi vissza, mert könnyebben tér el az ember az igazságtól, míg ember-
társaival szemben a külső világ dolgairól, eseményei-
ről, szemléleteiről van szó, de ha egyszer saját lelki

tartalmát kell feltárni,-különösképen Istene előtt és élő szóval is kinyilvánítani-,ott már a hazugság súlyos lelkiismereti furdalásokat hoz magával.

Ennek az eskünek nem célja-é vajjon a belső consensus meglétének kutatása?Nem itt szólal-é meg a lelkismeret a maga teljes valójában?Es az ember e-rőtelen volta miatt nem úgy jelentkezik-é ez az es-kü,mint az örök figyelmeztető,intő szó,mely már a veszendőbe menő consensusnak,ha áldozatok árán is, de feltétlen fenntartásra készíti az embert?Igen-is,ez az eskü a külső és belső consensusnak Isten szien előtt való kinyilvánítása.

A házassági eskün kívül az egyházi intézkedések között találjuk még az ugynevezett házassági akadályokat is,melyek szintén a belső harmónia érdekében állanak fenn.Nem tartja kívánatosnak a református egyház épen úgy,mint a többi keresztyén egyház hogy olyan személyek között házassági kapcsolat jöj-jön létre,akik egymással bizonyos vérségi,vagy más oly tartalmu viszonyban állanak /:pl.gyámság stb.:/,

mely eleve kizárja a megkötendő életközösség erkölcsi alapjainak megteremtését. Ma már ezek inkább államilag vannak szabályozva. Egyházi törvényünk házassági akadályokat az állami törvényeken tulmenőleg lelkészekre, tanítókra, tanárookra állít fel, általában azonban mindenki számára biztosítja a házasságkötés lehetőségét. /:Sőt még a fentjelzett egyházi szolgálatban álló személyeknek is megadja annak lehetőségét, hogy házasságukat az akadály ellenére megkötve, Isten előtt megerősítsék, csak mint állásukkal össze nem férhető körülményt fegyelmi vétség alapjául veszi.:/

A házasság erkölcsi tartalmának elengedhetetlen fontosságára mutat az, hogy mind a református egyház, mind az állam nem ismeri el a rómaiaknak azon nézetét, kik a libera debent esse matrimonia elvéből a válás korlátlan lehetőségét vezették le. A római katolikus egyház egyáltalában felbonthatatlannak tekinti a már egyszer megkötött házasságot, míg a református egyház épen azon elvből kifolyólag, mely szerint csak ott van házasság, ahol a lekeket bizonyos erkölcsi szálak is

összekötik, megadta a válás lehetőségét. Azonban korántsem jelenti a házasságnak egyszerűen "meguntalak" jelszó alapján való felbontását ez a körülmény, /:t.i. hogy elismeri a házassági életközösségnek az azt kötő felek életében birói úton való felbontását, /:ha- nem körülbelül azon az alapon, ahogy Ravasz László református püspök körvonalazta. Eszerint azon házasság, mely elvesztvén isteni tartalmát, pusztán állati együttéléssé fajul, nem tartja fenn tovább az ember erkölcsi alapon álló társulását és az ilyet jobb megszüntetni, mintsem a feleket megkezdett életközösségük folytatására kényszeríteni.

Tehát a magyarországi Református Egyház törvényei, intézkedései között nagy számmal találunk olyanokat, melyek ha kifejezetten, /expressis verbis/ nem is, de közvetve a házasság belső consensusára, mint ezen intézmény alapjára, illetőleg annak szükségességére utalnak. A magyarországi Református Egyház mellett a többi egyházak is rendezik a házasság kérdését és vele kapcsolatban annak belső tartalmát. Lényegében

valamennyi egyház épen úgy, mint a református egyház, megkivánja a házasságnál a belső erkölcsi tartalom jelenlétét és ezt intézkedései útján kifejezésre is juttatja.

Szem előtt tartják-e az állami törvények a belső consensus jelenlétét?

Az állam megkísérli rendezni az emberi életviszonyokat. Így a mai individuális társadalmi berendezés tartó oszlopának, a családnak alapját képező házasság intézményét is szabályozása körébe vonja. Természetes, hogy az állam a házasságot jogintézménynek tekinti. Ezt látjuk a házasság fogalmának magánjogi meghatározásánál "...jogi tartalommal bíró életközösség". A jog csak a külső életnyilvánulásokat rendezheti. Belső lelki világa az embernek a jogi rendezés elől el van zárva. Ez a körülmény azonban korántsem jelenti azt, hogy a törvényhozó tényezők figyelmen kívül hagynák a jogilag rendezendő életviszony belső tartalmát. A jogi rendezés a külső cselek-

vésekre vonatkozik, de az embert cselekvésre, belső kielégítésre váró szükségletei indítják, melyek indok jelleggel bírnak. Amire irányulnak, az a cél. Ime tehát, a jogi intézkedés is csak úgy ér célt, ha a külső cselekvést aként rendezei, hogy a belső indokokkal összhangban maradjon. Ez nyer érvényesülést a házasság szabályozásánál, vagyis a házasságnál úgy igyekszik a törvényhozás ezen intézmény mikéntjére vonatkozó szabályokat meghozni, hogy azok a házasság felek belső indokaival összeegyeztethetők legyenek.

A házasság az által lett jogintézmény, hogy a jog elismeri és szabályozza ezen természeti és etikai viszonyt. Ezért nem helyes jogi szempontból azon felfogás, mely a házasságnak meghatározását kizárólag az etika körében keresi, mert eszerint a házasság fogalma is az erkölcsi felfogás módosulása szerint változna; és így a házasság céljául kitűzött valamely céltől tétetne függővé az egész intézmény és eljutna Fichte és Unger felfogásához, mely a szerelem jeleléséhez köti a házasságot. Azonban az erkölcsi momentumo-

kat is ~~ki~~ kell hangsúlyozni a házasság jogi fogalmazásánál, mert nem csupán a nemi viszony az összekötő kapocs. Ezek szerint téved Rittner, midőn a nemi jelleget domborítja ki, mert nem házasság az, ahol hiányzik az erkölcsi tartalom, hanem concubinatus. Mint ahogy ezt a római jog is így nevezte.

Az állam is intézkedéseit emiatt nem csak a külső megnyilvánulás jelenlétéhez köti, hanem azt is megkívánja, hogy ezen nyilatkozat mögött a házasságkötő felek megegyezése legyen. Nem nevezhető házasságnak az öskor emberének nőrablása, sem a szülőkkel kötött megegyezés, mely felől a házasságkötő feleket meg sem kérdezték. Az 1894. évi XXXI. tc. ily szellemben a legtisztább kétoldalu jogügyletnek fogja fel a házasságot. Ezt elárulja jelen törvény szövegezése is: csak ott van -szerinte- házasság, ahol egy férfi és egy nő feltételhez nem kötött, azon akaratát juttatja az arra illetékes polgári tisztviselő előtt kifejezésre, hogy egymással házasságot kívánnak kötni. Hasonló szellemben fogja fel a házasság intézményét polgári törvénykönyvtervezetünk is, mely a családjog alapját ké-

pező házasságról azt mondja, hogy ezen intézmény más törvényben már szabályozást nyert, vagyis ezzel utal a már említett 1894. évi XXXI. tc.-re. Tekintve azt, hogy a magyar jog a nyilatkozati teória alapján áll, mely szerint az ügyletkötő felek^{mel} az ügylet létrehozására irányuló akaratát vélelmezzük, így tekintve azt, hogy az 1894. évi XXXI. tc. a házasságot is, mint kétoldalú jogügyletet fogja fel, nincs módjában a polgári tisztviselőnek az előtte elhangzott és egymással összehangzó nyilatkozat esetén az e mögött rejlő akarat fennálltának vizsgálata. De törvényeinknek vannak egyes intézkedései, melyek kétségtelenül igazolják az állam azon felfogását, mely a házasságot valóságos és nem pedig szinlelt jogügyletnek tekinti és emiatt megkívánja az erre irányuló akaratot, vagyis hogy ezen viszony belső erkölcsi tartalommal is bírjon.

Ha nézem az 1894. évi XXXI. tc.-t, minden fejezetéből, sőt továbbmegyek, majdnem minden paragrafusából kitűnik az állam azon óhaja, mely megegyezik az egyház hasonló kivánságával, t. i. hogy belső consensus

kell a házassághoz.

Nem tekintve a házassági törvény első fejezetét, mely az eljegyzéssel foglalkozik, rögtön második fejezetében már a házassági akadályokról szól. Miért is állít az állam házassági akadályokat? Valószínűleg sokan megbotránkoztak már ezen, mert egyesek a személyi jogok sérelmét látják benne, de ha elolvassuk a házasság jogi fogalmazását, azonnal megtaláljuk a magyarázatot. Talán az ily tiltó rendelkezések nem létében megkötött házasságok közül igen sokat nem lehetne e szóval illetni, hogy: házasság, mert ha annak neveznénk, ez az igazi erkölcsi alapon álló emberi életközösségeknek eme állati együttéléssel egy kalap alá jelentené. Az államot a házassági akadályok felállításában nem kis mértékben vezérelte az az elv, más fontos szempontok mellett, -amint már az egyház hasonló intézkedéseinél tapasztaltuk-, hogy a házasságnak erkölcsi tartalma is legyen.

A kettős házasságnál, vagy vérrokonok stb. házasságánál feltételezhető-é az erkölcsi tartalom jele

lenléte? Nem! Közvetve nem jut-é kifejezésre az államnak a házasság belső tartalmára vonatkozó nézete a polgári házasságról szóló 1894. évi XXXI. tc. 19. §-ának ama rendelkezésében, mely a gyám és gyámolt közötti házasságot tiltja, vagy 20. §-ának rendelkezésében, mely a házasságtörők közötti házasságra állít fel tilalmat?!

Amint látjuk, az állam sem hagyja figyelmen kívül az erkölcsi tartalom jelenlétének szükségességét.

Akadály nem léteben a kihirdetés következik, melyet az arra illetékes polgári tisztviselő eszköz; ennek célja -amint már megismertük- az egyház hasonnemű intézkedésével egyezik. Ezután megköthető a házasság. A tisztében eljáró polgári tisztviselő figyelmezteti a házasság megkötése után a feleket, hogy tegyenek eleget vallási kötelességüknek. Amint tudjuk, ezen vallási kötelesség pedig a házasulók frigyének esküvel való megerősítésében áll. Ez az eskü beviszi az isteni tartalmat a házasuló felek kapcsolatába. Ez a ^{figyelmeztetés} ~~(törvényhozás újabb intézkedése, mely)~~ az

erkölcsi tartalom megvalósítását célozza.

A házasság érvénytalanságát tárgyaló fejezetben sem feledkeznek meg a törvény a lelki kapcsolat szükségességéről, mert intézkedik arról, hogy azon házasság, mely akadály ellenére jött létre, érvénytelen legyen; már pedig az akadályok között ismertünk meg olyat is, amely éppen azért állítatott fel, hogy a megkötendő házasságból az erkölcstelenséget kizárja.

Házassági törvényünk 73.§-ának a./ pontjában azt találjuk, hogy a házasság megszűnik valamely^{ik} házastárs halála esetén. Ugyan e paragrafus b./ pontjában pedig az olvasható, hogy a házasság megszűnik bírói felbontás által. A törvény szövegezéséből kifejezésre jut annak szelleme, amelyet már az eddigiek folyamán is kidomborítani igyekeztünk és mely ezen eklatáns példával még világosabban elének tárul. A házasság normális megszűnése ezek szerint valamelyik házastárs halála és csak ezután említi törvényünk, mint rendkívüli megszüntető körülményt a bírói felbontást.

Nem kívánom a megszüntető okok egyikét sem részleteiben taglalni, pusztán azt szeretném érzékel-
tetni, hogy ha bár elég tág teret engednek is ezen pa-
ragrafusok, a házassági kapcsolatnak a házasuló felek
életében, erőszakkal való birói széttörésére, mégis az
állam igyekszik a lehetőség szerint korlátozni a há-
zastársi viszonyok élők közötti megszűnését. Koránt-
sem jelenti ez azt, hogy ne volna üdvös még szigorubb
intézkedéseket életbeléptetni!

Házassági törvényünk a bontó okoknak két faját
különbözteti meg: abszolút és relatív bontó okokat.
Ha nézzük az abszolút bontó okokat, azt találjuk, hogy
ezek fennforgása esetén valóban megszűnik a házas-
társak között az erkölcsi kapcsolat és vele együtt az
isteni tartalom. /: Mert elképzelhető-e az, hogy akár
a házasságtörők, akár a természet elleni fajtalankodók
között erkölcsi tartakommal biró házassági kapcsolat
álljon fenn? /: Szinte azt mondhatjuk, hogy ezek szerint
helyesen utasítja törvényünk a bírót, hogy minden to-
vábbi körülmények figyelembe vétele nélkül jelentse

KARÁTHY NYOMDAVÁLLALAT, DEBRECEN

ki megszűntnek azt a házasságot, ahol valamelyik fél részéről abszolút bontó ok forog fenn, és melynek alapján a sértett fél eddigi házastársi kapcsolatának megszüntetését kéri. Különösképen megfelel ezen intézkedés a magyar Református Egyház szellemének. /:Ezzel nem akarom azt mondani, hogy a Református Egyház az abszolút bontó okok mindegyikét fenntartás nélkül elfogadná a házassági viszony megszüntetését eredményező körülményként.:/Abban az esetben, ha a már folyamatba tett válóper alatt a sértett fél megbocsát, a bíró megszünteti az eljárást, anélkül, hogy kimondaná a házasság megszűnését. Ezen intézkedés is azt a célt szolgálja, hogy ha valamely okból kifolyólag a házaspár között megszűnt erkölcsi tartalom a megbocsátás ténye következtében helyre áll, a bírónak se legyen tovább módjában ezen viszony behatóbb vizsgálata.

Relatív bontó okok fennforgása esetén a bírónak már módjában áll mérlegelni /:kompenzálni:/. Ilyenkor feladata vizsgálni a tényeket, vajjon azok, oly súlyosak-e a latba, hogy továbbra is fennforog-e a házasság-

ság lelki, erkölcsi tartalma, vagy sem? Ha aztán, dacára a súlyos, a törvény által reletimnak minősített körülmények jelenlétének, az erkölcsi tartalom továbbra is fennáll, úgy nem áll módjában a házastársi életközösség megszüntetése. Ezen körülményekből, helyesebben ezen intézkedésekből tűnik ki, hogy az állam is a házasságot lényegében erkölcsi alapon álló emberi társulásnak tekinti, mert intézkedései, ha közvetlenül nem is, de közvetve ide irányulnak.

Ezekután leszögezhetjük, hogy mind az államnak, mind az egyháznak, így jelen értekezésemben tárgyalt magyarországi Református Egyháznak intézkedései, törvényei arra mutatnak, hogy nemcsak a külső ügyletkötő nyilatkozat, hanem az erkölcsi consensus facit nuptias.

— • —

FORRASOK:

1. Dr. Teghze Gyula: "Társadalom állam-és jogbölcselet." Debrecen 1924. Gárdos József könyvesboltja kiadása.
2. Dr. Marton Géza: "Római magánjog" III.-kiadás Debrecen 1928. Méliusz.
3. Hoffmann Pál: "Institutiók" II.-ik kiadás Budapest 1880. Eggenberger féle könyvkereskedés kiadása.
4. Dr. Farkas Lajos: "A római jog történelme" II.-ik javított kiadás. Kolozsvár 1900. Stein János M.K. egyetemi könyvkereskedése.
5. A Britt és külföldi Biblia-Társulat kiadásában Budapest 1930.-ban megjelent "Új Testamentum".-
6. A Magyarországi Ref. Egyház Törvényei. Budapest 1933. Bethlen Gábor irodalmi és nyomdai részvénytársaság nyomása.-
7. Kálvin János "Institutió". 1536. Viktor János fordítása. Megjelent a Református Egyházi könyvtár sorozatában XIX.-ik szám alatt. Budapest 1936. Bethlen Gábor irodalmi és nyomdai részvénytársaság könyvnyomdája.-
8. Dr. Pruzsinszky Pál: "Kálvin János" életrajz. Megjelent a Református Egyházi könyvtár sorozatában IV.-ik szám alatt. Pépa 1909. Ref. főiskolai könyvnyomda.-
9. Protestáns szemle. 1894. évi számában sorozatosan megjelent cikkek:
 - a., Várnay Sándor: "Eszrevételek a polgári házasságról szóló törvénytervezethez."
 - b., Dr. Szlávik M.: "A polgári házasság történetéből."
 - c., Pokoly József: "Magyar Protestáns házasságjog rövid története 1786.-ig".
10. Dr. Kolozsváry Bálint: "A magyar magánjog tankönyve." Budapest 1904. Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedésének kiadása.
11. Suhajda János: "Magánjog rendszere" IV.-ik bővített kiadás. Kiadta a szerző Budán 1869.-ben. A Magyar Kir. Egyetemi nyomdában.
12. Zlinszky Imre: "Magyar magánjog" VI.-ik kiadás. Adolgozta és kiegészítette Reiner János Budapest 1897. Franklin Társulat kiadásában.

12. "A Polgári törvénykönyv törvényjavaslata." Buda-
pest 1914. Grill Károly könyvkiadóvállalata.

13. Dr. Kampis János: "Állami anyakönyvvezetés összes
szabályainak rendszeres gyűjteménye" II.-ik javított és
bővített kiadás. Budapest 1902. Országos Központi Közsé-
gi nyomda részvénytársaság kiadásában.-

- . -